

ОПТИМІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ЗАСОБАМИ ІКТ

Стаття розглядає використання інформаційно-комунікаційних засобів для оптимізації процесу навчання англійської мови в економічному вищому навчальному закладі, а також тим ІКТ, які мають особливе значення для навчального процесу в засвоєнні й запам'ятовуванні великого обсягу запропонованого мовного та мовленнєвого матеріалів.

Ключові слова: самостійна робота, навчальний процес, інформаційно-комунікаційні засоби, мультимедійні технології, мультимедійні продукти, студенти економічних спеціальностей.

Вивчення англійської мови (АМ) сприяє підвищенню загальноосвітнього рівня та кваліфікації фахівців і розглядається як складовий елемент системи освіти, якому притаманні цілісність, автономність та специфіка. Вимоги до підготовки фахівців нового типу відображені у кваліфікаційних характеристиках випускників (як бакалаврів, спеціалістів, так і магістрів) і передбачають наявність високої культури й знання АМ за професійним спрямуванням. Випускник економічного вищого навчального закладу повинен володіти навичками та вміннями не тільки усного мовлення, але й писемного, реферувати різні види текстів за фахом. Мотивацією щодо вивчення ділової англійської мови (ДАМ) є професійна потреба студента стати висококваліфікованим фахівцем із умінням спілкуватися ДАМ та здобувати інформацію з різноманітних джерел. Тому однією із особливостей цієї навчальної дисципліни в неможливих ВНЗ є її професійно-орієнтований характер. Специфіка дисципліни «Іноземна мова», зокрема АМ, полягає в тому, що домінуючим компонентом змісту навчання АМ є не основи наук, а способи діяльності – навчання різних видів мовної та мовленнєвої діяльності: мовлення, аудіювання, читання, письма. Згідно з психологічною теорією діяльності, навчання будь-якого виду діяльності здійснюється в процесі її реалізації. Отже, слід орієнтуватися на вибір оптимальних засобів навчання, виходячи, передусім, із їх дидактичних особливостей та функцій. Із цієї причини перед вищою школою постає необхідність працювати над методами навчання, які навіть у таких умовах дозволили б домогтися досить високого рівня знань студентів, а також забезпечити ефективність їхньої самостійної роботи (СР).

Звідси особливого значення набуває самостійна навчально-пізнавальна діяльність студентів, яка є предметом дослідження в педагогіці (А.М. Алексюк, О.В. Апанович, С.І. Архангельський, Ю.К. Бабанський, Б.П. Єсіпов, Т.І. Коваль, П.І. Підкасистий, М.М. Солдатенко та ін.) та методиці навчання іноземних мов (М.С. Ахметова, Г.М. Бурденюк, Ю.Д. Жильцова, І.О. Зимня, М.Л. Кондакова, Н.Ф. Коряковцева, О.В. Львова, Н.В. Майер, Г.В. Рогова, Ф.М. Рабінович, Т.Є. Сахарова, Т.Ю. Тамбовкина, Н.В. Ягельська, L. Dam, E. Macaro, L. Dickinson, W. Littlewood, P. Vimmel, H. Holec, D. Little та ін.).

Одним із шляхів підвищення ефективності самостійної позааудиторної роботи (СПР) майбутніх економістів під час вивчення ними ДАМ є вирішення проблеми створення і впровадження засобів, які були б, за визначенням Н.Ф.Коряковцевої, „принципово зорієнтовані на розвиток продуктивності та творчості студента в процесі вивчення мови та культури” [9, 17].

За визначенням Ж.Л. Вітліна, засоби навчання – це дидактичний матеріал, зокрема навчальні посібники та технічні засоби навчання, що слугують досягненню поставленої мети [2, с. 8].

У розв'язанні цих проблем важливе місце займає комп'ютерне програмне забезпечення освітнього процесу. Завдяки можливості зберігати та сумісно використовувати великий обсяг текстового, звукового та візуального матеріалу, комп'ютер став потужним і зручним засобом підтримки та збагачення існуючих навчальних планів.

Однак, якщо дослідженню можливостей використання інформаційно-комунікативних технологій (ІКТ) у процесі навчання іноземних мов присвячено значну кількість наукових

праць вітчизняних та закордонних фахівців (А. Андрєєв, Т.Н. Базванової, Т.В. Васильєвої, К.І. Дмитрієвої, Г.В. Дроздецької, Н.Є. Єсеніної, В.Ю. Зюбанова, Т.І.Коваль, Н.А.Кочетурова, Л.І.Морська, Н.І.Муліної, І.П.Павлової, Л.Н.Погорєлової, Т.С.Руженцевої, О.І.Руденко-Моргун, В.П.Свиридюк, С.О.Сисоєвої, О.І. Соколової, Л.П.Сущенко, О.П.Таркаєвої, М.А.Татарінової, О.О.Феоктистової, Б.І.Шуневич, Т.М.Ямських та інші), то питання про доцільність їх використання під час самостійного навчання досліджено ще не достатньо.

Метою нашої статті є аналіз використання ІКТ для оптимізації процесу навчання АМ у немовному ВНЗ під час організації СР студентів.

ІКТ навчання є метатехнологією, оскільки містить усі компоненти педагогічної технології (взаємодію викладачів і студентів, інколи опосередковану й асинхронну; специфічні форми, методи й засоби навчання (програмно-педагогічні засоби)) [11, 198].

На сучасному етапі розвитку суспільства головною метою ІКТ є підготовка тих, хто навчається, до активної й плідної життєдіяльності в інформаційному суспільстві. Під ІКТ розуміють сукупність методів та технічних засобів, які використовуються для збирання, створення, організації, зберігання, опрацювання, передавання, подання й використання інформації.

Впровадження ІКТ в освітній процес сприяє виконанню більшості завдань, що стоять перед всією системою освіти [1].

На сучасному етапі чітко визначились три головні напрями використання комп'ютерів у навчальному процесі. По-перше, це навчання технологій, що вимагають активного використання комп'ютера (графічний і текстовий редактори, робота в комп'ютерних мережах); навчання спеціалізованих технологій (створення музики, комп'ютерне конструювання й анімація, макетування й верстка тощо). По-друге, вивчення інформатики як науки, що розглядає інформаційно-логічні моделі. По-третє, використання комп'ютера як технічного засобу в вивченні окремих дисциплін [4, 216].

Що стосується навчання АМ самостійно та позааудиторно студентів економічних спеціальностей, то новітні технології в організації СР студентів передбачають:

1. Застосування ІКТ: по-перше, створює умови для оволодіння англійськими комунікативними компетентностями в певних видах мовленнєвої діяльності; по-друге, скорочує витрати часу на опрацювання англійської інформації й отримання результатів; по-третє, вивільняє час для обґрунтування певних результатів-висновків за результатами практики, формування пропозицій щодо прийняття управлінських рішень.

2. Організацію та проведення СР позааудиторно для студентів на матеріалах створеної навчальної фірми, яка функціонує в режимі віртуального підприємства (організації) із відповідною організаційною структурою, господарсько-фінансовими операціями, зовнішнім середовищем [3, 259].

Упровадження активних інформаційних, телекомунікаційних технологій – це основа реструктуризації навчального процесу на основі кредитно-модульної системи. Це дозволяє підвищувати рівень самостійного опанування студентами АМ, упровадженню інноваційних технологій навчання, спрямованих на раціональне використання навчального часу, активізацію творчого потенціалу студентів. Інформаційні технології необхідно застосувати не тільки самостійно аудиторно та позааудиторно, а й запропоновувати систему контролю знань, навичок та вмінь студентів [3, 259].

Одними з сучасних і перспективних ІКТ є мультимедійні технології (ММТ). Під *мультимедійною технологією* ми розуміємо технологію, яка окреслює порядок розробки, функціонування та застосування засобів обробки інформації різних модальностей. Причому особливий акцент робиться на можливості діалогового режиму [14, 247]. Оскільки інформація надається в різних формах, це підвищує досвід користувача й дозволяє швидше засвоювати інформацію [7, 93].

Вивчення інформації, особливостей її обробки, безумовно, має починатися з методів надання інформації, оскільки саме специфіка методів зумовлює подальшу технологію передачі та обробки інформації, можливості її використання в традиційному й відкритому

навчанні. У зв'язку з цим, питання, пов'язані з ефективним поданням інформації і, в тому числі, навчального матеріалу, є одними з найважливіших проблем навчання.

Розглядаючи психологічний вплив інформації на студентів, необхідно відзначити, що оптимальне подання інформації дозволяє їм приймати те чи інше рішення без звичайних довгих розмірковувань [5, 71].

Попередні дослідники дійшли висновку, що використання засобів мультимедійних технологій у процесі навчання студентів дозволяє істотно підвищити показники змістового розуміння та запам'ятовування запропонованого матеріалу. Серед причин, частіше за інші, називали можливість синкретичного навчання (одночасно зорового та слухового сприйняття матеріалу), активну участь в управлінні поданням матеріалу, легке повернення до тих розділів, які потребують додаткового аналізу.

Однак, як показують спостереження, використання даного засобу навчання має й негативні аспекти. Серед них можна назвати розсіювання уваги, можливу відсутність зворотного зв'язку, недостатню доступність, недостатньо розвинені навички роботи з сучасною комп'ютерною технікою, складність створення навчальних матеріалів і недостатність коштів на їх розробку.

При підготовці, проведенні та підбитті підсумків СПР студентів із АМ можливо використовувати електронні курси (ЕК).

У своєму дослідженні С.А.Раков зазначає, що ЕК – це основа дистанційних курсів (ДК). ЕК перетворюється у ДК його зануренням у оболонку ДК із метою забезпечення процесу адміністрування цього курсу (реєстрація студента, моніторинг роботи студента, забезпечення спілкування у процесі навчання студентів між собою та викладачем) [12].

Зазначимо, що ЕК із АМ суттєво підвищують рівень СР студентів у позаурочний час, оскільки дані курси – це якісний методичний матеріал, який має чітку логічну структуру й є досить зручним та корисним для студентів. ЕК повинен складатися з якомога повнішого комплексу навчальних, методичних та програмних матеріалів, розміщених на електронних носіях (CD-диску, сервері локальної мережі ВНЗ або в Інтернет), та повинен бути перелік матеріалу, який був використаний у їх ЕК [12].

ЕК з АМ може мати таку структуру: зміст даного курсу з АМ; навчальну програму, електронний підручник із завданнями до практичних робіт, словник термінів із ДАМ, завдання для підготовки до вхідного тестування, завдання для підготовки до проміжного тестування, завдання для підготовки до підсумкового тестування, список рекомендованої літератури, вимоги до оформлення звітів (проектів, доповідей тощо), зразки презентацій до певної теми з ДАМ, демонстраційний матеріал (презентації, рисунки, схеми) й обов'язково тести.

Слідом за З.І. Слєпкань, вважаємо, що запровадження ІКТ у навчанні АМ має бути педагогічно виправданим і доцільним, розглядатися залежно від педагогічних переваг, які вони можуть забезпечити порівняно з традиційною методикою навчання [13, 141].

Серед перерахованих вище складових ЕК виділимо одну з найбільш найбільш вагомих: електронний підручник (ЕП). Розглянемо їх більш детально.

У своїй роботі Котенко Н.О. зазначає, що ЕП, забезпечуючи безперервність і повноту дидактичного циклу процесу навчання, подає теоретичний матеріал, організовує тренувальну навчальну діяльність і контроль рівня знань, інформаційно-пошукову діяльність, математичне та імітаційне моделювання з комп'ютерною візуалізацією й сервісні функції [10]. На жаль, не всі ЕП, які нам доводилося бачити, відповідають даним характеристикам.

Вище перераховані матеріали, що входять до складу ЕП, задовольняють означення, наведене в енциклопедії освіти: ЕП – програмно-методичний комплекс, який дає можливість самостійно засвоїти навчальний курс або його певний розділ і об'єднує в собі властивості звичайного підручника, довідника, збірника задач і лабораторного практикуму. Він є не альтернативою, а доповненням до традиційних засобів навчання і не замінює роботу учня (студента) із навчальною книжкою. ЕП має не тільки зберігати всі переваги друкованого підручника, а й повною мірою використовувати можливості сучасних ІКТ, їх мультимедійність і багатомодальність [6, 260].

С.А. Раков наводить шкалу оцінювання якості та виділяє умовно п'ять класів ЕП: базовий, достатній, просунутий, визначний та перспективно-дослідницький рівні [12].

Підручники, які треба використовувати позааудиторно в СР студентів у навчанні АМ, у відповідності до класифікації С.А. Ракова, повинні мати, із нашої точки зору, просунутий рівень. Тобто вони повинні бути не лише оснащені розвинутою системою гіперпосилань та мультимедійними засобами, а й включати в себе систему комп'ютерних тестів для підготовки до проміжного та підсумкового контролю знань, навичок та вмінь із АМ.

У підручнику повинні бути всі передбачені планом різні завдання й тренувальні вправи з англійської мови комунікативних компетентностей у всіх видах мовленнєвої діяльності, додаткові теоретичні відомості (наприклад, з граматики) та завдання для підготовки до підсумкових тестувань.

Кожна СР повинна містити теоретичний матеріал, необхідний для виконання поставленого завдання, приклад виконання цього завдання та його оформлення, 30 варіантів завдань однокового рівня складності, що забезпечує індивідуальну роботу кожного студента.

Додатковий теоретичний матеріал (із граматики, фахові тексти тощо), який студенти можуть відкрити з титульної сторінки комплексу, надасть можливість закріпити та поглибити знання з теорії, допомагає впоратися з практичними завданнями, підготуватися до тестування. До кожної порції теоретичного матеріалу треба додавати тест та різноманітні ігри з певної теми занять. Студент має змогу, опрацювавши теоретичний матеріал, виконати тест ще будь-яку кількість раз. Таким чином, основною ціллю тестів, які будуть наведені в цьому комплексі, є допомога студентам у засвоєнні теоретичного матеріалу та підготовка їх до проміжних і підсумкових тестувань.

Проміжні та підсумкові тести можна не включати до комплексу, адже основна їх мета – це перевірка рівня знань, навичок і вмінь студентів з АМ, розумової готовності до професійної діяльності, рівня сформованості тих чи інших компетентностей.

Для створення ЕК та ЕП можна вдало скористатися такими інструментальними системами (оболонками), як Blackboard, IBM LearningSpace, Moodle, WebCt та багато інших.

Участь у ряді конференцій, присвячених ІКТ у освітній галузі України, перегляд численної літератури щодо використання ІКТ та створення ЕК у навчанні АМ, дає нам право стверджувати, що наразі оптимальним вибором, який поєднує в собі безкоштовність оболонки, захищеність, можливість її адаптації до потреб навчального закладу й зручність для користувачів, є система Moodle. Кросплатформеність програмного продукту, тобто здатність працювати під різними операційними системами, включаючи безкоштовну ОС Linux, значно скорочує витрати на створення ЕК та ЕП і дозволяє розробникам працювати в більш звичній для них операційній системі, не турбуючись про можливість експорту своїх напрацювань у інші оболонки.

Виходячи з вищесказаного, ми можемо зробити **висновок**, що використання ІКТ для оптимізації процесу навчання англійської мови в економічному вищому навчальному закладі буде навчальною технологією, яка завдяки своїм особливостям: інтерактивності, гнучкості та інтеграції різноманітних видів наочної навчальної інформації, а також завдяки можливості враховувати при її використанні індивідуальні особливості студентів і підвищити їх мотивацію, може успішно використовуватися для оптимізації СР студентів у навчанні ДАМ і є однією із значущих рис системи освіти, що формується зараз.

Список літератури:

1. **Биков, В.Ю.** Сучасні завдання інформатизації освіти / В.Ю. Биков // Інформаційні технології і засоби навчання. — 2010. — № 1(15). — Режим доступу: <http://www.ime.edu.ua.net/em.html>.
2. **Витлин Ж.Л.** Обучение взрослых иностранному языку / Ж.Л. Витлин // Вопросы теории и практики. — М.: Педагогика, 1978. — 168 с.
3. **Вища освіта і Болонський процес: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / [Дмитриченко М.Ф., Хорошун Б.І., Язвінська О.М., Данчук В.Д.].** — К.: Знання України, 2007. — 440 с.
4. **Гуревич, Р.С.** Теорія і практика навчання в професійно-технічних закладах: Монографія / Р.С. Гуревич. — Вінниця: ТОВ «Планер», 2009. — 410 с.

5. **Давыдов В.В.** Психологические основы организации учебной деятельности, опосредованной использованием компьютерных систем / В.В. Давыдов // Психологическая наука и образование. – 1996. – № 2. – С. 68-72.
6. **Енциклопедія освіти** / [Під ред. В.Г. Кременя]. — К.: ЮніонкомІнтер, 2008. — 1040 с.
7. **Кирмайер М.** Мультимедиа / М. Кирмайер ; пер. с нем. – СПб., 1994. – 120 с.
8. **Кирмайер М.** Мультимедиа / М. Кирмайер ; пер. с нем. – СПб., 1994. – 120 с.
9. **Коряковцева Н.Ф.** Современная методика организации самостоятельной работы изучающих иностранные языки: Пособие для учителей. / Н.Ф. Коряковцева. – М.: АРКТИ, 2002. – 176 с.
10. **Котенко Н.О.** Використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі навчальних практик // Міжнародна інтернет-конференція (21–22 жовтня 2010 року) // Наталія Олексіївна Котенко / Впровадження електронного навчання в освітній процес: концепції, проблеми, рішення // <http://conf.fizmat.tnpu.edu.ua/?p=180>.
11. **Педагогіка** вищої школи / Під ред. В.Г. Кременя, В.П. Андрущенко, В.І. Лугового. — К.: Педагогічна думка, 2009.— 256 с.
12. **Раков С.А.** Формування математичних компетентностей учителя математики на основі дослідницького підходу у навчанні з використанням інформаційних технологій: Дис. док. пед. наук: 13.00.02 / Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди.— Харків, 2005.— 526 с.
13. **Слепкань, З.І.** Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі: Навчальний посібник / З.І. Слепкань. — К.: Вища школа, 2005. — 239 с.
14. **Толковый** словарь по компьютерным технологиям и Internet. – 6-е изд. – К.: Диалектика, 1996. – 480 с.

О.П.Биконя

ОПТИМИЗАЦИЯ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ ПО АНГЛИЙСКОМУ ЯЗЫКУ СТУДЕНТОВ ЭКОНОМИЧЕСКИХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕЙ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАТИВНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ

Статья посвящена рассмотрению использования информационно-коммуникативных технологий для оптимизации процесса обучения английскому языку в экономическом высшем учебном заведении, и которые имеют особое значение для ускорения учебного процесса усваивания и запоминания большого количества предложенного языкового и речевого материалов.

Ключевые слова: самостоятельная работа, учебный процесс, информационно-коммуникативные средства, мультимедийные технологии, мультимедийные продукты, студентов экономических специальностей.

О.Р. Вуконя

OPTIMIZATION OF SELF-STUDY IN LEARNING ENGLISH BY STUDENTS OF ECONOMIC SPECIALITY WITH THE HELP OF ICT

This article deals with the aspects of optimization of the student's self-study in learning English using the information and communication technologies in the economic higher educational establishments which are of prior importance for the speeding-up of understanding and memorizing considerable amount of linguistic material during the study process.

Key words: self-study, educational process, information and communication technologies, multimedia technologies, multimedia products, students of economic specialties.

